

Άσκηση 2^η:

Να μελετήσετε τα ακόλουθα ποιήματα και να εντοπίσετε χαρακτηριστικά της παραδοσιακής ποίησης του πένθους ως προς τα θέματα και τους ποιητικούς τρόπους:

Διονύσιου Σολωμού «Η ψυχούλα»

Ωσάν γλυκόπνοο
Δροσάτο αεράκι
Μέσα σε ανθότοπο,
Κειό το παιδάκι
Την ύστερη έβγαλε
Αναπνοή.

Και η ψυχούλα του
Εις τον αέρα
Γλήγορα ανέβαινε
Προς τον αιθέρα
Σαν λιανοτρέμουλη
Σπίθα μικρή.

Όλα την έκραζαν,
Όλα τ' αστέρια,
Κι εκείνη εξάπλωνε
Δειλή τα χέρια,
Γιατί δεν ήξερε
Σε ποιο να μπη.

Αλλά, να, του έδωσε
Ένα Αγγελάκι
Το φιλί αθάνατο
Στο μαγουλάκι,
Που έξαφνα έλαμψε
Σαν την αυγή.

Αριστοτέλης Βαλαωρίτης, «Επί της νεκρικής κλίνης Στεφάνου Μεσσαλά, μόλις εφήβου»

Όργωνε ο Χάρος, όργωνε τη γη που τότε τρέμει.
Τ' αυλάκια του είναι μνήματα, ο σπόρος του φαρμάκι.
Όργωνε ο Χάρος, όργωνε! Τα μαύρα του τα βόδια
φυσομανούν στο κέντημα της άσπλαχνης βουκέντρας.
Όθε περάση το γενί ξαναγυρίζει δέντρα,
ξεθεμελιώνει ριζιμιά και συνεπαίρνει κόσμους.
Κι εσύ, βλαστάρι τρυφερό, στο δρόμο του τι θέλεις;
Στην αγκαλιά της μάνας σου, στον κόρφο του πατέρα,
να σε ποτίζη το φιλί, να σ' ανατρέφη η αγάπη,
παιδί, γιατί δεν έμενες; (...) Σου φάνηκε που είναι
γλυκός ο ύπνος μες στη γη, παιδί, και δε γνωρίζεις
πως θέλει ο τάφος συντροφιά, κι εσύ στη σκοτεινιά σου

θα μείνης έρμο κι ορφανό. Εκεί που κατεβαίνεις
δε θα 'βρης του πατέρα σου τα κόκαλα στρωμένα,
θα πέσης ολομόναχο... Παιδί, γιατί να φύγης;

Και κείνο που μας άκουσε την ώρα που χιλιάδες
κόσμοι κι ονειράτα χρυσά ολόγυρά του ελάμπαν,
εχαμογέλασε γλυκά, σα να 'λεγε: «Πατέρα,
δεν είν' ο τάφος ερημιά, είναι ζωή κι αγάπη».

Όργωνε ο Χάρος, όργωνε. Τον κάματο δεν παύει,
μέρα και νύχτ' ακοίμητο τ' αλέτρι του δουλεύει.
Εσυνεπήρε το βλαστό, τον έγειρε στο χώμα,
και δίχως σάλαγο βουβός περνά και διβολίζει.

Πατέρα, μάνα, επέταξε. Εκλείστηκε το μνήμα,
φρηθήτε το παιδάκι σας. Στο μακρινό ταξίδι
με το στερνό σας το φιλί, με το πικρό σας δάκρυ
θα ν' αρμενίση σαν πουλί... Οχ! να 'μωνα μαζί του,
να 'βλεπ' ακόμη μια φορά κι εγώ τη θυγατέρα!

Κωστής Παλαμάς, «Ο τάφος»

(...)

Άφκιαστο κι αστόλιστο
του Χάρου δε σε δίνω.
Στάσου με τ' ανθόνερο
την όψη σου να πλύνω.

Το στερνό το χτένισμα
με τα χρυσά τα χτένια
πάρτε απ' τη μανούλα σας,
μαλλάκια μεταξένια,

μήπως και του Χάροντα,
καθώς θα σε κοιτάξη,
του φανής αχάιδευτο,
και σε παραπετάξη!

Στο δρασάτο μνήμα σου
κι επάνω του και γύρω
τίποτε ξεχωριστό
λουλούδι δε θα σπείρω.

Τίποτε ξεχωριστό
λουλούδι δε θ' ανθίση
κάτω απ' της φωλίτσας σου
το μαύρο κυπαρίσσι.

Μοναχά τ' αγνώριστα
χορτάρια και τα χίλια

μύρια χρυσολούλουδα
και τ' άγρια χαμομήλια.

(...)

Όμως τα φτωχούλια αυτά
και τα συνηθισμένα,
που με δίχως φύτεμα
και πότισμα κανένα

έχουν μόνο φυτευτή
κι έχουν περιβολάρη
της δροσιάς το στάλαμα,
του ηλιού τη θεία χάρη,

όμως τα φτωχούλια αυτά
στου λάκκου σου την άκρη
θα σκορπούν κάποιων ματιών
το φέγγος και το δάκρυ,

θα σκορπούν κάποιων μαλλιών
τ' ανέμισμα και θα 'ναι
σαν ψευδά παιδιάτικα
λογάκια που μεθάνε.

(...)

Κι όλα τα φτωχούλια αυτά
και τα συνηθισμένα
θα 'χουν κάτι ασύγκριτο,
κάτι σαν από σένα!

Άσκηση 3^η:

Να μελετήσετε τα ακόλουθα ποιήματα και να εντοπίσετε χαρακτηριστικά της μοντέρνας ποίησης του πένθους ως προς τα θεματικά μοτίβα και τους ποιητικούς τρόπους:

Ορέστης Αλεξιάκης «Ο θάνατος των νεκρών», (*Ο ληξίαρχος*, 1989)

Όμως μια μέρα κι οι
νεκροί
πεθαίνουν
βυθίζονται διαρκώς μέσα στην πάχνη
χαμηλώνει το φως στα πρόσωπά τους
η φωνή τους ακούγεται σβησμένη
σαν μεσ' από κρυστάλλινους θαλάμους
Φυσάει βοριάς τρελός κι αναστενάζουν
τα ζωντανά και πεθαμένα ξύλα
σαλεύουν χέρια περ' από τους τάφους
γίνεται το σκοτάδι μαύρος λάκκος
Κι αυτοί μαντεύουν πια πως ήρθε η ώρα
κι αυτοί βουλιάζουν πια
στη λησμονιά τους

Βέβαια στο τέλος κι οι
νεκροί
σωπαίνουν
κυλούν αργά στο σκοτεινό βυθό τους
γίνονται πέτρες άσπρες πέτρες μαύρες
Μες στη σιωπή τους πνίγονται οι νεκροί τους

Νίκος – Αλέξης Ασλάνογλου «Ο θάνατος του Μύρωνα» (Ο θάνατος του Μύρωνα, 1960)

Το ξέρω, δεν αξίζει τόση επιμονή
μέσα στην εκμηδένιση. Και όμως, χρόνια
μετά, ο Μύρωνα θα γίνει μουσική και φώτα
αίμα και γέλιο ενός παιδιού, σπαρμένοι
αγροί και θάλασσες, κι όλα τα μάτια των παιδιών
θα τον θυμίζουν γέροντας σα στάχια
από ψιλή βροχή στα πεζοδρόμια. Εκείνος
ανεπανάληπτη φωνή μέσα μου θα σωπαίνει
ανάβοντας την ομορφιά στο σκοτωμένο νόημα
που η ζωή περιέχει. Γιατί τον είδα πόσο
καρτερικά φυτεύτηκε για πάντα, ψιθυρίζοντας
«ήμουν πολύ νέος για θάνατο, θα επιστρέφω πάντα
τα καλοκαίρια, όσο υπάρχουν, κι ύστερα
θα σταματήσουν όλα»

Θεέ μου, ετοιμάζεις
κόσμο απατηλό, ατρίκυστο για το χαμό μου

Γιολάντα Πέγκλη, «Φεβρουάριος» (Φεβρουάριος 1978)

23. Πρώτη φορά δε γύρισε το μεσημέρι
πρώτη φορά το βράδυ δε γύρισε
βάζω κατά νουν μην τον περίμενε έξω απ' το σχολείο
ο Βάρναλης ο Παπατσώνης
η Μαρία Ράλλη ο Κοντόπουλος μην τον περίμεναν
δεν μπορώ να εξηγήσω τέτοια αργοπορία
κάπου θα ξεχάστηκαν απαγγέλλοντας ποιήματα
συζητώντας και καυγαδίζοντας κάπου θα νυχτώθηκαν
παίρνω τους δρόμους να ρωτήσω δάσκαλο κι επιστάτη
οι δρόμοι κουλουριάζονται γύρω μου φέρνω βόλτες
παίρνω το ραβδί βγάζω στη βοσκή
κουδούνια και πρόβατα, πεθαίνουν όλα τα πρόβατα
πεθαίνουν τα κουδούνια τα κουδούνια
στον αέρα χειρονομώ με το ραβδί μου
σ' ένα ρολόι που θα δείχνει στον αιώνα
μία και δέκα μία και δέκα μία και δέκα μετρώ την ώρα
φέγγω ενώ καήκανε όλα τα κεριά
δεν φόρεσε και τον σταυρό του, ανησυχώ,
ξέχασε τη δραχμή για το κουλούρι του

το παράπονο θα τον έχει πάρει
ω πως θα τον μαλώσω έτσι και φανεί απ' τη γωνιά
πως θα τον αγκαλιάσω και θα τον μαλώσω

αυτό το φέρετρο του έσπασε τους ώμους μου
από δω και πέρα παιδί ξυπόλυτο
θα τον κουβαλώ στους ώμους μου

να τον πνίγω στα μούρα και στα κλήματα

σαν προβλήτα να τον σηκώνω ψηλά
όταν βουλιάζει ο κόσμος.

Ρέα Γαλανάκη «Τελετουργία θανάτου» (Που ζει ο λύκος, 1982)

Μες στην παλάμη μου κρατώ το σπίτι και το βάφω σα λύκος και χρώμα λύκου. Βαδίζοντας στα νύχια και με την ουρά στα σκέλια μπαίνω στο σαλόνι μ' επισημότητα ο κοινωνικός συγκινημένος λύκος της κηδείας.

Πλησιάζουνε κρατώντας πολλούς καφέδες στο μεγάλο δίσκο συγγένισσες με μακριά μανίκια μες στη ζέστη ήσυχες σαν από σεμνότητα μπροστά στο θείο μετρώντας όσους έρχονται και όσους φεύγουν. Ίέρειες και σοβαρές ερμηνεύοντας προσφέρουν παξιμάδι και καφέ ταπεινωμένες. Έξαφνα εκείνη κολυμπά σαν κύκνος κι ανεμίζει τη σημαία μιας ελευθερίας δακρυσμένης, ανυποψίαστη ακόμη για την παρθενιά της. Οι φίλες ξεκολλούν την αποτρόπαιη μάσκα της μητέρας και φανερώνουνε το πρόσωπό τους άβαφο και γερασμένο, χορός παρθένων με τα μαύρα ρούχα και με το λευκό τους πρόσωπο ανάποδος χορός νυφών με τ' άσπρα ρούχα και το σκοτεινό τους πρόσωπο.

Λύκε, ω λύκε, μια μελαγχολία.

Μες στην παλάμη της κρατά την παρθενία, σκήπτρο της μέλλουσας ζωής της δίχως εξουσία. Και πάσα δόξα αυτής ως άνθος χόρτου. Φορά το παιδικό κατάμαυρο σκοτάδι όπως ρούχο. Αλλάζει μέσα της αθόρυβα καθώς η δροσερή του κίτρινη μορφή γίνεται χώμα. Κλαίγοντας θ' αρμενίσει ο κύκνος της ελευθερίας και τιμωρημένος. Το άσπιλο της θάρρος αιωρείται πάνω απ' τις ανθοδέσμες, τα κεριά, τα μάτια.

Μπρούντζινα πρόσωπα μ' έξι μικρά φτερά πάνω σε ξύλινα κοντάρια ξεκινάνε. Έσχατο θαύμα μέσα στο σαλόνι, ολάνθιστο κι υγρό τελειώνοντας. Μες στ' αυτοκίνητο η φλογίτσα του σφυγμού της τρεμοσβήνει και μετρά εφήμερα χιλιόμετρα.